

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-62>

УДК 338.48:330.341.1]:332.1

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ І ГОСТИННОСТІ

WAYS OF IMPLEMENTING INNOVATIONS IN THE REGIONAL DEVELOPMENT OF TOURISM AND HOSPITALITY

Сидорук Анна Вікторівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8466-6912>

Бортников Євгеній Геннадійович

кандидат геолого-мінералогічних наук, доцент,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9602-0019>

Кириченко Наталя Володимирівна

завідувачка навчальною лабораторією
інформаційного забезпечення освітнього процесу,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0491-856X>

Sydooruk Anna, Bortnykov Yevhenii, Kyrychenko Natalya
Zaporizhzhia National University

Стаття присвячена дослідженню інноваційних технологій як перспективного шляху розвитку туристичної і готельно-ресторанної галузі в регіоні. Схарактеризовано вплив туристичної сфери й індустрії гостинності на розвиток економіки країни. Визначено проблеми, які вплинули на розвиток сфери обслуговування України в сучасному часі. Розглянуто роботи видатних вітчизняних науковців, які займалися дослідженням сутності інновацій, специфіки управління підприємствами сфери обслуговування на основі використання інноваційних методів, а також місця інновацій на регіональних туристичних ринках. Сформовано визначення поняття «інновації в туризмі та гостинності». Висвітлено об'єкт і суб'єкт регіональної туристичної політики, основні види інновацій та можливі шляхи їх впровадження у процес розвитку туризму і гостинності в регіоні.

Ключові слова: туризм, готельно-ресторанний бізнес, гостинність, інновації, розвиток, регіональна політика.

The article is devoted to the study of innovative technologies as a promising way of development of the tourism and hotel-restaurant industry in the region. The influence of the tourism sphere and the hospitality industry on the development of the country's economy is characterized. The problems that affected the development of the sphere of services in Ukraine in modern times are identified. The works of prominent domestic scientists who were engaged in researching the essence of innovation, the specifics of management of enterprises in the service sector based on the use of innovative methods, as well as the place of innovation in regional tourist markets were considered. The Law of Ukraine "On Innovative Activity" was analyzed, according to which innovations are interpreted as newly created (applied) and (or) improved competitive technologies, products or services, as well as organizational and technical solutions of a production, administrative, commercial or other nature that significantly improve the structure and the quality of production and (or) the social sphere. The definition of the concept of innovation in tourism and hospitality as a complex of the latest measures aimed at the positive dynamics of the development of the industry, which will contribute to the economic development of both the region and the country, has been formed. The object and subject of the regional tourism policy, the main types of innovations, such as: product, technological, service, marketing, organizational and management innovations and possible ways of their implementation in the process of development of tourism and hospitality in the region are highlighted. It is noted that innovations in tourism and hospitality are the latest measures that lead to positive changes and ensure sustainable functioning and development

of the industry in the region. The use of innovations in the tourism industry and the hospitality industry involves the formation of the latest tourist products, offers of unique tourist services, the use of the latest PR and marketing approaches, the use of new software and technology that can contribute to increasing the competitiveness of the tourist product both on the national and international service markets .

Keywords: tourism, hotel and restaurant business, hospitality, innovation, development, regional policy.

Постановка проблеми. Впровадження інноваційних технологій це перспективний шлях розвитку економіки як для всієї країни, так і її регіонів зокрема. Постійні зміни, які відбуваються в сучасному часі, пандемія COVID-19, повномасштабне вторгнення РФ, дуже вплинули на розвиток сфери обслуговування України і, тому, перед вітчизняними туристичними та готельно-ресторанними закладами стоїть складна задача як утримати свої позиції на ринку послуг. Активізація підприємницької діяльності відбувається під впливом інноваційних процесів в усіх сферах економіки, але у сфері обслуговування інновації впроваджуються випереджальними темпами, оскільки конкурентоспроможність підприємств туристичного і готельно-ресторанного бізнесу може бути забезпечена за умов досягнення кращих світових стандартів обслуговування. Інноваційна діяльність у сфері обслуговування знаходить своє втілення в створенні нових або поліпшенні існуючих турпродуктів, удосконаленні транспортних, готельно-ресторанних та інших послуг, освоєнні нових ринків, впровадженні провідних інформаційних і телекомунікаційних технологій, сучасних форм організаційно-управлінської діяльності, нових сучасних підходів до задоволення потреб туристів [1]. Саме тому використання інноваційних технологій є шансом зберегти власне підприємство на ринку послуг у такому скрутному сучасному становищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність інновацій, автоматизаційні процеси, а також специфіку управління підприємствами сфери обслуговування на основі використання інноваційних методів у своїх наукових працях досліджувало багато вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: О. Бартошук, М. Бойко, Н. Власова, О. Гарбери, К. Жураєва, Ф. Зінов'єв, О. Кальченко, Т. Кіндрик, В. Новіков, А. Мазаракі, М. Малахова, С. Мельниченко, Г. Михайліченко, І. Романенко, Н. Семененко, В. Смирнов, Т. Ткаченко, Л. Ткачук, О. Черниш та ін. Місцю і роллю інновацій на регіональних туристичних ринках присвячені дослідження таких наукових діячів, як: Г. Нагорняк, Н. Мазій,

Б. Мізюк, О. Панухник, О. Павлова, К. Павлов, О. Мешенко, А. Горецький, Я. Москв'як тощо. Тема інновацій є дуже популярним напрямом дослідження багатьох науковців сьогодення, оскільки саме інновації здатні забезпечити діяльність туристичних та готельно-ресторанних підприємств і, тим самим, сприяти розвитку економіки регіону в сучасних умовах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на те, що проблеми інноваційного економічного розвитку країни в цілому і її регіонів зокрема, а також окремих сфер економіки вже досить ґрунтовно досліджені, окремі аспекти ще потребують більш детального аналізу, в особливості: уточнення визначення поняття «інноваційні технології в туризмі та гостинності»; визначення сучасних видів інновацій в туристичній і готельно-ресторанній галузі; виявлення можливих шляхів використання інновацій у регіональному розвитку туризму і гостинності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз можливостей впровадження інновацій у регіональний розвиток туризму і гостинності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Індустрія туризму і гостинності охоплює найрізноманітніші підприємства, діяльність яких полягає в організації та покращенні якості обслуговування клієнтів, збільшення пропозиції сервісних можливостей та удосконалення вже існуючих. Це дає змогу зазначити, що індустрія туризму і гостинності – це є сукупність готельно-ресторанних і транспортних засобів, об'єктів харчування, а також розважальних, пізнавальних, лікувальних, спортивних, ділових, релігійних осередків, які забезпечують туроператорську та турагенську діяльність та надають туристично-екскурсійні послуги [2].

Існує дуже багато наукових поглядів щодо визначення поняття «інновації в туризмі», але, перш за все, визначимо, що таке інновації відповідно Закону України «Про інноваційну діяльність». Отже, інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення вироб-

ничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [4].

За дослідженнями М. Доценка інноваційна діяльність у сфері туризму спрямована на створення нового або зміну існуючого продукту, на вдосконалення транспортних, готельних та інших послуг, освоєння нових ринків, впровадження передових інформаційних і телекомунікаційних технологій, а також сучасних форм організаційно-управлінської діяльності. Проте, науковець звертає увагу саме на роль інформаційних технологій, які, на його думку, стають визначальними факторами в підвищенні конкурентоспроможності послуг індустрії туризму, а також активізації обмінів цієї сфери з іншими секторами економіки [6].

Згідно А. Регули, основними напрямками інноваційної діяльності в туризмі є впровадження нових послуг з новими властивостями, зміни в організації виробництва і споживання традиційних туристичних послуг, залучення раніше не використаних туристичних ресурсів, виявлення й освоєння нових ринків збуту туристичних послуг та товарів; інноваційна діяльність у сфері туристичних послуг розвивається за кількома напрямками, зокрема, провідним є випуск нових видів туристичного продукту, а також зміна в організації виробництва (застосування передових принципів маркетингу і менеджменту), використання нових туристичних ресурсів, рівно як техніки, так і технологій [7].

О. Давидова у своїх наукових роботах інновації у туризмі відносить до нововведень, які характеризуються та супроводжуються відновленням фізичних і духовних сил споживача; принциповими та якісними змінами туристичного продукту; розвитком туристичної інфраструктури, підвищенням ефективності функціонування складових індустрії туризму, підвищенням ефективності процесів формування, позиціонування та споживання туристичних товарів і послуг, прогресивними змінами факторів виробництва. На думку науковиці «інновації в туризмі» – це результат застосування новинки у туристичній індустрії з підвищенням її ефективності та отриманням, передусім, комерційного ефекту, що має забезпечити стійке функціонування та розвиток галузі [5].

Проаналізувавши дослідження науковців, ми можемо дійти висновку, що інновації в туризмі та гостинності – це комплекс новітніх

заходів, які направлені на позитивну динаміку розвитку галузі, що сприятиме економічному розвитку як регіону, так і країни.

Інноваційний процес реалізується через ринок туристичних послуг, рівень задоволеності клієнта, а також завдяки адаптації туристичної інфраструктури до можливості впровадження продуктових, технологічних, сервісних, маркетингових, організаційно-управлінських інновацій.

Отже, розглянемо основні види інновацій можливі для впровадження у процес розвитку туризму і гостинності регіону [1]:

1. Продуктові інновації – створення нових туристичних продуктів і послуг; удосконалення споживчих властивостей вже існуючих туристичних продуктів і послуг; освоєння нових туристично-рекреаційних територій; залучення нових туристичних атракцій; освоєння нових видів туризму; освоєння нових туристичних напрямів і маршрутів.

2. Технологічні інновації – використання інформаційних і комунікаційних технологій у туристичному і готельно-ресторанному бізнесі; використання нової техніки та технологій (автоматизованих систем управління тощо) у процесі надання послуг сфери обслуговування; розробка нових видів матеріально-технічної забезпечення обслуговування клієнтів, підвищення якості послуг; впровадження нових форм обліку та звітності закладів індустрії туризму і гостинності; нововведення в системі транспортного обслуговування туристів; екологізація технологій обслуговування.

3. Маркетингові інновації – освоєння нових сегментів ринку обслуговування; розробка новітніх моделей позиціонування і рекламування туристично-рекреаційних територій і туристичного продукту.

4. Організаційно-управлінські інновації – нові методи і форми управління суб'єктами туристично-рекреаційної діяльності; впровадження нових інноваційних форм організації туристичної діяльності та територіальної організації діяльності підприємств сфери обслуговування; удосконалення державного і регіонального управління індустрії туризму та гостинності; вдосконалення інформаційно-комунікаційного забезпечення.

5. Сервісні інновації – впровадження передових методів навчання, підготовки і перепідготовки працівників туристичного і готельно-ресторанного бізнесу; розробка інноваційних моделей розміщення трудових ресурсів в туризмі та гостинності; розробка інноваційних моделей сервісною обслугову-

вання туристів, враховуючи національні особливості як туристично-рекреаційних зон, так і клієнтів.

Існує ще одна думка щодо класифікації видів інновацій. Г. Михайліченко систематизувала та виділила такі види інновацій за предметом застосування [7]:

1. Інновація-продукт – нововведення у вигляді принципово нового або вдосконаленого продукту, яке просувається у формі товару на ринок).

2. Інновація-процес – це технічне, виробниче управлінське вдосконалення, що знижує витрати на виробництво продукту.

3. Інновація-сервіс – нововведення, пов'язані з обслуговуванням процесів використання продукту за межами підприємства (програмне забезпечення технологічних процесів).

4. Інтелектуальний капітал – людські ресурси як інтелектуальна, творча еліта, здатна креативно сприймати та модифікувати нестандартні управлінські рішення.

5. Маркетингові інновації – впровадження нових методів продаж, включаючи значні зміни у дизайні продукту, його просуванні на ринок або в призначенні нової ціни, що націлені на краще задоволення потреб клієнтів, відкриття нових ринкових сегментів або задоволення нових позицій для продукції підприємства на ринку з метою збільшення обсягу продажу.

6. Організаційні інновації – впровадження нового організаційного методу в діяльності підприємств щодо організації робочих місць або зовнішніх зв'язків.

Як бачимо обидві класифікації характеризують інновації в туризмі та гостинності як новітні заходи, які приводять до позитивних зрушень і забезпечують стійке функціонування й розвиток галузі в регіоні. Загалом, використання інновацій у туристичній галуззі й індустрії гостинності передбачає формування новітніх туристичних продуктів, пропозицій унікальних туристичних послуг, використання новітніх підходів PR і маркетингу, застосування нового програмного забезпечення і техніки, що зможе сприяти підвищенню конкурентоспроможності туристичного продукту як на національному, так і на міжнародному ринках послуг.

Забезпечення повноцінної системи розвитку послуг сфери обслуговування регіону знаходиться у площині функцій менеджменту: планування, регулювання, координація і контроль над його розвитком. Саме це впли-

ває на необхідність упровадження цілеспрямованої регіональної політики, метою якої стимулювання саморозвитку суб'єктів господарства, оптимальний розподіл ресурсів регіону і підвищення конкурентоспроможності.

В. Гусєв розглядає регіональну інноваційну політику, як частку національної інноваційної стратегії в регіональному вимірі націлену на пролонгацію центральними регіональними органами державної влади, а також іншими регіонально-державними структурами скоординованими заходами відносно інноваційності залучення науково-технічного потенціалу, а також запровадження комплексу заходів організаційного, науково-технічного характеру [8].

Об'єктами регіональної інноваційної політики виступають: інноваційний потенціал регіону та стратегія його посилення; комплексність діючих регіональних проєктів (програми, об'єкти прав інтелектуальної власності, фінансовані туристичні проєкти), які стимулюють регіональний розвиток; ресурсне забезпечення інноваційних процесів науково-технологічних, виробничих і споживчих сфер.

Суб'єктами одиницями регіональної інноваційної політики виступають центральні та регіональні органи влади, державні органи і регіональні осередки, які акумулюють інноваційні процеси, їх координацію, а також підтримують їх розвиток за визначеними пріоритетами [9].

Все вище зазначене, дає змогу сказати, що шляхами використання інноваційних технологій у регіональному розвитку туризму і гостинності є впровадження до об'єктів регіональної інноваційної політики різних видів інновацій під чітким керівництвом її суб'єктних одиниць. Створення нових продуктів і послуг з удосконаленими споживчими властивостями, успішна їх реалізація на внутрішньому та зовнішньому ринках, підвищення ступеня збалансованості організаційно-економічного бізнес-середовища, раціональність використання інвестиційних, кадрових, матеріально-технічних, маркетингових ресурсів формують інноваційну модель розвитку туристичної галузі й індустрії гостинності регіону.

Висновки. Отже, дослідивши особливості інноваційних процесів у туризмі й індустрії гостинності, можемо дійти висновку, що впровадження інновацій у сфері обслуговування є комплексним специфічним процесом, який включає в себе певні шляхи: нововведення; якісно нові зміни у вже існуючому турпродукті; підвищення ефективності функціонування

туристичної інфраструктури; управління стійким функціонуванням і регіональним розвитком туризму і гостинності, а також процесами формування, позиціонування та споживання туристичних послуг; прогресивні зміни факторів виробництва; підвищення іміджу і конкурентоздатності туристичних і готельно-ресторанних підприємств.

Створення інноваційного продукту є безперечним фактором розвитку туризму і гостинності в регіоні.

Перспективи подальшим досліджень полягають в аналізі процесу створення інноваційного продукту як основи інноваційної діяльності підприємств туристичного і готельно-ресторанного бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горишевський П., Васильєв В., Зінко Ю. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2003. 148 с.
2. Гусєв В. Державна інноваційна політика, як засіб розвитку національної економіки : навч. посібник. Київ : Вид-во НАДУ, 2007. 60 с.
3. Давидова О. Особливості застосування інновацій у розвитку туристичної галузі України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2015. № 7 (172). С. 65–69.
4. Доценко М. Інновації в туризмі України. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку туризму». Миколаїв : ВП «МФ КНУКІМ», 2015. С. 31–34.
5. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
6. Кампов Н., Медвідь Л. Роль інновацій в туризмі. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2017. № 23(18). С. 246–254.
7. Михайличенко Г. Інноваційний розвиток туристичних підприємств: напрями змін та фактори впливу. *Економіка. Управління. Інновації*. 2012. № 1 (7). URL: https://tourlib.net/statti_ukr/myhajlichenko3.htm.
8. Огієнко М. Розвиток регіональних туристичних ринків шляхом впровадження інновацій. *Економічний простір*. 2020. № 164. С. 152–159.
9. Регула А. Інновації в туризмі: екологічний туризм. *Збірник матеріалів за результатами IV науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Сталий розвиток України: проблеми і перспективи»*. Кам'янець-Подільський : Медобори 2006, 2016. С. 148–150.

REFERENCES:

1. Horyshevskyy P., Vasylyev V., Zinko Yu. (2003) Silskyy zelenyy turizm: orhanizatsiya nadannya posluh hostynnosti [Rural green tourism: organization of hospitality services]. Ivano-Frankivsk: Misto NV. (in Ukrainian)
2. Husyev V. (2007) Derzhavna innovatsiyna polityka, yak zasib rozvytku natsionalnoyi ekonomiky: navch. posibnyk [State innovation policy as a means of developing the national economy: textbook]. Kyiv: Vyd-vo NADU. (in Ukrainian)
3. Davydova O. (2015) Osoblyvosti zastosuvannya innovatsiy u rozvytok turystychnoyi haluzi Ukrayiny [Features of application of innovations in development of tourist branch of Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*, no. 7, pp. 65–69.
4. Dotsenko M. (2015) Innovatsiyi v turyzmi Ukrayiny [Innovations in tourism of Ukraine]. *Materialy III Vseukrains'koi naukovo-praktychnoi konferentsii Suchasni tendentsii rozvytku turyzmu* [Materials of the Third All-Ukrainian Scientific and Practical Conference "Modern Trends in Tourism Development"]. Mykolaiv, pp. 31–34.
5. Verkhovna Rada of Ukraine (2002) The Law of Ukraine "On Innovation Activity". Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (accessed 26 July 2022).
6. Kampov N., Medvid L. (2017) Rol innovatsiy v turyzmi [The role of innovation in tourism]. *Naukovyy visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Mukachevo State University*, no. 23 (18), pp. 246–254.
7. Mykhaylichenko H. (2012) Innovatsiyyny rozvytok turystychnykh pidpryyemstv: napryamy zmin ta faktory vplyvu [Innovative development of tourist enterprises: directions of change and influencing factors]. *Ekonomika. Upravlinnya. Innovatsiyi – Economy. Management. Innovations*, no. 1 (7). Available at: https://tourlib.net/statti_ukr/myhajlichenko3.htm (accessed 26 July 2022)
8. Ohiyenko M. (2020) Rozvytok rehionalnykh turystychnykh rynkiv shlyakhom vprovadzhennya innovatsiy [Development of regional tourist markets through the introduction of innovations]. *Ekonomichnyy prostir – Economic space*, no. 164, pp. 152–159.

9. Rehula A. (2006) Innovatsiyi v turizmi: ekolohichnyy turizm [Innovations in tourism: ecological tourism]. *Zbirnyk materialiv za rezul'tatamy IV naukovo'praktychnoi konferentsii studentiv ta molodykh vchenykh Stalyj rozvytok Ukrainy: problemy i perspektyvy* [A collection of materials on the results of the IV scientific and practical conference of students and young scientists "Sustainable development of Ukraine: problems and perspectives"]. Kam'ianets-Podil's'kyj: Medobory, pp. 148–150.